

ZPRÁVA O ZÁKLADNÍCH PRÁVECH – 2024

Rok 2023 přinesl v oblasti ochrany základních práv pokrok i nezdary. Zpráva o základních právech agentury FRA za rok 2024 přináší přehled vývoje v této oblasti a upozorňuje jak na úspěchy, tak na oblasti, které i nadále vzbuzují obavy. Tato publikace představuje stanoviska FRA k hlavnímu vývoji v uvedených tematických oblastech a souhrn důkazů podporujících tato stanoviska. Poskytuje tak hutný, ale informativní přehled hlavních problémů, jimž EU a její členské státy čelí v oblasti základních práv.

STANOVISKA AGENTURY FRA

1
Úvod

3
Dopad krize způsobené vysokými životními náklady a rostoucí chudoby v EU

6
Řešení hrozeb pro demokracii a občanský prostor: podpora zapojení jednotlivců a ochrana svobody sdružování, pokojného shromažďování a projevu

8
Migrace: obavy o základní práva na hranicích EU

11
Provádění a uplatňování listiny na vnitrostátní úrovni

Rukopis dokončen v dubnu 2024

Agentura Evropské unie pro základní práva ani žádná osoba vystupující jejím jménem není zodpovědná za využití níže uvedených informací.

Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2024

Print	ISBN 978-92-9489-364-2	ISSN 2467-2386	doi:10.2811/321163	TK-AM-24-001-CS-C
PDF	ISBN 978-92-9489-372-7	ISSN 2467-2610	doi:10.2811/61	TK-AM-24-001-CS-N

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2024

Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje.

K veškerému použití nebo reprodukci prvků, které nejsou ve vlastnictví Agentury Evropské unie pro základní práva, může být nutné získat svolení přímo od příslušných držitelů práv.

Fotografie:

Titulní strana: © Tamas Molnar/FRA; Pingpao/Adobe Stock; Ink drop/Adobe Stock

Strana 3: © Pingpao/AdobeStock

Strana 4: © Jiri Hera/AdobeStock

Strana 6: © Markus/AdobeStock

Strana 7: © Ink drop/AdobeStock

Strana 8: © Sarah Sighnolfi/FRA

Strana 9: © Tamas Molnar/FRA

Strana 12: © Artjazz/AdobeStock a © New Africa/AdobeStock

ÚVOD

Tento dokument přináší kompilaci stanovisek Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) a doprovází *Fundamental Rights Report 2024* (Zprávu o základních právech za rok 2024). Představuje shrnutí klíčových zjištění v tematických oblastech, jimiž se zpráva zabývá, a podporuje stanoviska FRA. Jedná se o fakticky podložená, včasná a praktická opatření, která by měly orgány Evropské unie (EU) a vlády členských států zvážit.

Letošní výroční *Fundamental Rights Report 2024* (Zpráva o základních právech za rok 2024) zkoumá krizi způsobenou vysokými životními náklady, demokracii a základní svobody, jakož i otázky týkající se situace v oblasti základních práv na vnějších hranicích EU. Představuje aktuální přehled nejnaléhavějších hrozeb pro základní práva v Evropě. Zabývá se rovněž uplatňováním a prováděním Listiny základních práv EU.

Ačkoli se zpráva zaměřuje výhradně na tyto klíčové otázky, rok 2023 byl rokem, který přinesl pro základní práva a svobody mnoho hrozeb. Ohrožení demokratických hodnot a občanského prostoru, jakož i nenávisť a dezinformace na internetu představují pro základní práva vážnou výzvu. Stejně tak nárůst rasismu a související nesnášenlivosti. Evropa zároveň čelí rostoucí chudobě v souvislosti s krizí způsobenou vysokými životními náklady a nadále se potýká s polarizujícím problémem migrace. Nezbytná opatření v oblasti změny klimatu mohou posílit stávající formy sociální a ekonomické marginalizace. V této souvislosti předkládá tato zpráva stručný přehled klíčových tematických otázek a navrhuje, jak řešit výzvy v oblasti základních práv.

Cílem stanovisek FRA obsažených v této zprávě je informovat tvůrce politik a zákonodárce a nastítnit opatření pro EU a členské státy. Ve svých stanoviscích a v plné verzi zprávy FRA stanoví další postup pro inkluzivnější Evropu založenou na ochraně a prosazování základních práv.

1

DOPAD KRIZE ZPŮSOBENÉ VYSOKÝMI ŽIVOTNÍMI NÁKLADY A ROSTOUCÍ CHUDOBY V EU

Krise způsobená vysokými životními náklady zasáhla všechny členské státy. Tento vývoj byl do značné míry zapříčiněn hospodářskými důsledky pandemie covidu-19 a rostoucími cenami energií v důsledku ruské agrese vůči Ukrajině.

V roce 2022 bylo 95,3 milionu lidí v EU ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením. To odpovídá 21,6 % obyvatelstva EU. Po nárůstu v letech 2020 a 2021 zůstal tento ukazatel v roce 2022 ve srovnání s rokem 2019 stabilní. Chudoba a sociální vyloučení se však zvýšily mezi dětmi a postihují 24,7 % z nich. Tento podíl představoval v roce 2022 přibližně 20 milionů dětí, což je o téměř 1 milion více než v roce 2019.

Tato krize měla dopad na základní práva zaručená Listinou základních práv Evropské unie a Evropskou sociální chartou Rady Evropy. V letech 2022 a 2023 přijaly EU a členské státy opatření k řešení rostoucích cen a problémů s bydlením, jakož i k řešení energetické chudoby. Tato opatření zmírnila negativní průměrné dopady na chudobu a sociální vyloučení u obyvatel EU. Byla však často dočasná a ne vždy se dostala k nejzranitelnějším osobám. Proto je třeba nadále pečlivě sledovat dlouhodobé dopady inflace.

Několik studií zdůraznilo negativní vlivy na základní práva vyplývající z krize způsobené vysokými životními náklady, kterou vyvolala pandemie covidu-19 a ruská útočná válka proti Ukrajině. Inflace, a zejména růst cen, ohrožují základní práva a zásady zaručené právními předpisy EU. Patří mezi ně právo na lidskou důstojnost a rovnost pohlaví, právo na nediskriminaci, právo na respektování soukromého a rodinného života, právo na pomoc v oblasti bydlení, právo na sociální zabezpečení a pomoc při přístupu ke službám obecného hospodářského zájmu a práva osob patřících ke skupinám více ohroženým chudobou.

Krise způsobená vysokými životními náklady nadále ovlivňuje různé skupiny osob různými způsoby a v různé míře. Rizika a dopady nejsou ve všech společnostech rovnoměrné. Již ohrožené nebo diskriminované osoby jsou vystaveny většímu riziku chudoby.

Děti, ženy, mladí lidé, rasové a etnické menšiny, starší osoby, lesby, gayové, bisexuální, transgender, intersexuální a queer osoby (LGBTIQ), Romové a osoby se zdravotním postižením jsou chudobou a ohrožením základních práv postiženi v největší míře. Výrazně se například zvýšilo riziko chudoby nebo sociálního vyloučení u dětí, kterých je od roku 2019 ohroženo asi o 1 milion více.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.1

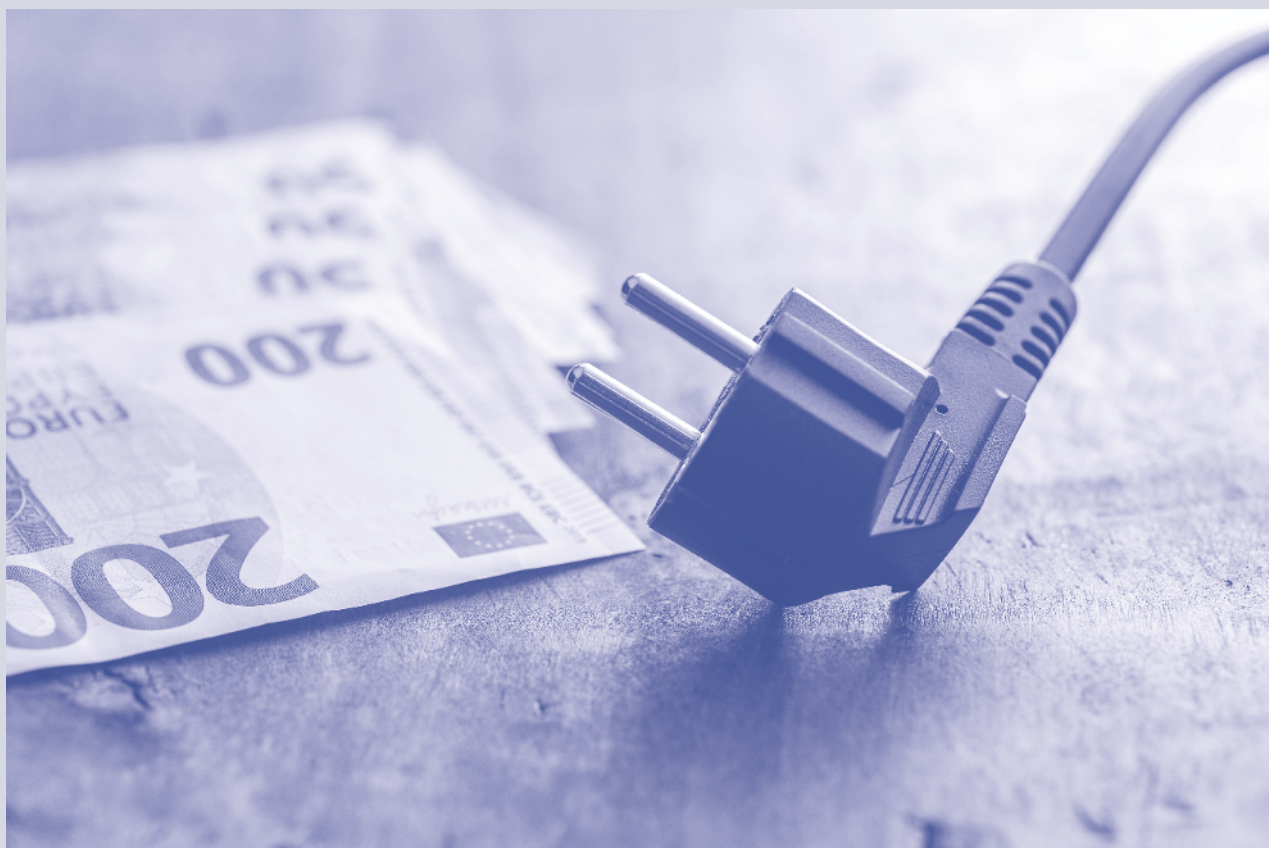
Při plánování a provádění politických a právních opatření reagujících na krizi způsobenou vysokými životními náklady by EU a členské státy měly vzít v úvahu, že dopady této krize nejsou rovnoměrně rozloženy. Měly by také zajistit, aby tato opatření přispívala k boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení.

Má-li být toto úsilí účinné, musí být politická a právní opatření založena na důkazech s využitím *ex ante* hodnocení základních práv. Měla by vycházet z podrobných a spolehlivých údajů, jež by měly být dostatečně členěné tak, aby bylo možné určit potenciální dopad opatření na základní práva potenciálně zranitelných osob, jako jsou ženy, děti a mladí lidé, etnické menšiny, starší osoby, LGBTIQ osoby, Romové a osoby se zdravotním postižením.

EU a její členské státy zavedly různá legislativní a politická opatření k řešení rostoucích cen a krize způsobené vysokými životními náklady. Patří mezi ně daňová opatření, cenové stropy a přímé výhody při zajištění práva na sociální zabezpečení, práva na sociální pomoc a přístup k základnímu zboží a službám, jako jsou energie, bydlení a potraviny.

Důkladná posouzení však neidentifikovala žádné skutečné dopady krize způsobené vysokými životními náklady na základní práva chráněná Listinou. Kromě toho jsou srovnatelné údaje o skutečných potřebách a opatřeních a jejich dopadu na práva zranitelných skupin v jednotlivých zemích omezené. Členění relevantních údajů se často omezuje na věk, pohlaví a příjmový status, přičemž nejsou k dispozici žádné rozčleněné údaje pro další skupiny osob ve zranitelném postavení, jako jsou lidé s odlišným etnickým původem, LGBTIQ osoby, Romové a osoby se zdravotním postižením.

Účinnost a nákladová efektivita opatření přijatých ve prospěch lidí ve zranitelných situacích, včetně jejich dopadu na využívání základních práv, zůstává z velké části neznámá. Z počátečního výzkumu vyplývá, že v provádění přijatých opatření existují značné nedostatky. Provedená opatření jsou dočasná a necílená a nedostala se do domácností ve zranitelné situaci. To vše vedlo k tomu, že některé z nejzranitelnějších skupin zůstaly opomenuty.

Krise způsobená vysokými životními náklady vedla k nárůstu energetické chudoby, která neúměrně postihuje osoby již ohrožené chudobou a sociálním vyloučením. Znevýhodněné skupiny – jako jsou Romové, přistěhovalci a jejich potomci, etnické menšiny, osoby s nízkými příjmy a bezdomovci, a to a zejména ženy v těchto skupinách, se s obtížemi v oblasti energie a dopravy potýkají častěji než obecná populace.

Rada Evropské unie vyzývá členské státy, aby posílily své reakce na vysokou inflaci a rostoucí náklady na energii. Evropská komise vypracovala soubor osvědčených postupů pro strukturální zlepšení, které mohou členské státy zavést k řešení základních příčin energetické chudoby.

EU se zavázala řešit energetickou chudobu a zajistit spravedlivou a inkluzivní transformaci v Evropě v rámci Evropské zelené dohody. Řešení energetické chudoby je prioritou revidované směrnice o energetické účinnosti (směrnice (EU) 2023/1791), která stanoví požadavky energetické politiky pro dosažení klimatických cílů EU, pokud jde o zvládnutí a monitorování energetické chudoby. Posouzení vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu k provádění Zelené dohody pro Evropu ze strany Evropské komise ukazuje, že členské státy přijaly v souvislosti s energetickou chudobou řadu opatření. Tato opatření však postrádají jasné cíle, metody hodnocení zranitelnosti a silný rámec pro posílení postavení spotřebitelů.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.2

Evropská komise by měla zvážit zahrnutí vhodných horizontálních nebo tematických základních podmínek pro pomoc při řešení energetické chudoby do příštího programového období evropských strukturálních a investičních fondů.

Členské státy EU by měly zajistit, aby politická a právní opatření týkající se klimatických cílů a energetické chudoby zohledňovala základní právo na sociální pomoc a pomoc v oblasti bydlení s cílem zajistit důstojnou existenci pro všechny, kteří nemají dostatečné prostředky. To by bylo v souladu s pravidly stanovenými právem Společenství a vnitrostátními právními předpisy, jakož i s postupy uplatňovanými v boji proti sociálnímu vyloučení a chudobě.

Členské státy se vyzývají, aby při vypracovávání revidovaných vnitrostátních plánů v oblasti klimatu a energetiky zohlednily příslušná doporučení Komise. To znamená, že je třeba respektovat ústřední transformační příslib Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 a jejich cílů udržitelného rozvoje, že „nikdo nebude opomenut“.

2

ŘEŠENÍ HROZEB PRO DEMOKRACII A OBČANSKÝ PROSTOR: PODPORA ZAPOJENÍ JEDNOTLIVCŮ A OCHRANA SVOBODY SDRUŽOVÁNÍ, POKOJNÉHO SHROMAŽĎOVÁNÍ A PROJEVU

Smysluplné zapojení jednotlivců a občanské společnosti do veřejných záležitostí je klíčovým nástrojem k zajištění plného uplatňování základních práv. Zajišťuje, aby byla při navrhování právních předpisů a politik zohledňována práva všech. Z důkazů však vyplývá, že na smysluplné připomínkování nebo zapojení se do procesu návrhu právních předpisů je často příliš málo času nebo příležitostí. To platí zejména v případech, kdy se používají zrychlená řízení nebo kdy se návrhy právních předpisů týkají více záležitostí. Evropská komise vydala nové doporučení k řešení nedostatků v postupech vnitrostátní účasti a konzultací.

Jak útoky třetích stran, tak nepřiměřené státní zásahy – zejména proti právu na svobodu sdružování, pokojné shromažďování a projev – nadále ohrožují prostor pro občanskou společnost. Patří sem strategické žaloby zaměřené proti médiím a organizacím občanské společnosti, jakož i navrhovaná nebo zavedená omezení svobody pokojného shromažďování. Evropská komise podnikla určité kroky v tom smyslu, že navrhla právní předpisy EU týkající se soudních řízení, jejichž cílem je zastrašovat organizace občanské společnosti a sdělovací prostředky a odčerpávat jejich zdroje. Kromě toho Komise navrhla právní předpisy týkající se jak svobody sdělovacích prostředků, tak usnadnění přeshraničních operací sdružení.

Smysluplné zapojení aktérů v oblasti lidských práv a široké veřejnosti do veřejných záležitostí na vnitrostátní úrovni vyžaduje vhodné kanály a postupy k zajištění toho, aby se otázky lidských práv účinně dostaly k zákonodárcům a tvůrcům politik. Usnadnění účasti na veřejných záležitostech je požadavkem z oblasti lidských práv, jak dokládá článek 25 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Tato účast je relevantní nejen v případech, kdy členské státy přijímají právní předpisy samostatně na národní úrovni, ale také v případech, kdy jejich právní předpisy a tvorba politik spadají do oblasti působnosti práva EU – například při provádění směrnic EU.

3

MIGRACE: OBAVY O ZÁKLADNÍ PRÁVA NA HRANICÍCH EU

Mnoho jednotlivců, kteří žádají o mezinárodní ochranu nebo se ucházejí o pracovní příležitosti, nemá platné cestovní doklady. Někteří se snaží dostat do Evropy po moři na lodích, které nejsou způsobilé k plavbě. V roce 2023 přišlo na moři o život nebo bylo pohřešováno více než 4 000 osob, což je nejvíce za posledních pět let. Ve snaze omezit nelegální migraci staví státy další ploty a hranice se stále více militarizují.

EU zavádí nové informační systémy pro usnadnění hraničních kontrol. Přetrvává nesoulad mezi vnitrostátními právními předpisy upravujícími přístup k azylu a právem EU a rovněž se stále objevují obvinění ze špatného zacházení a jiného porušování práv na hranicích. Organizace občanské společnosti pomáhají migrantům a uprchlíkům čelit přetrvávajícím výzvám.

EU se dohodla na paktu o migraci a azylu, který by umožnil urychlení azylových řízení a řízení o navrácení a jejich provádění v blízkosti hranic. Některá zařízení na hranicích mají problém poskytnout nově příchozím důstojné podmínky přijetí. Pakt zavede povinnost států sledovat dodržování základních práv. Vzhledem k tomu, že EU je nyní smluvní stranou Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulské úmluvy), budou muset orgány a agentury EU přijmout opatření k prevenci a potírání násilí páchaného na ženách a domácího násilí v souvislosti s migrací, a to i na hranicích.

Tato kapitola se zabývá základními právy na hranicích. Zaměřuje se na vnější pozemní a námořní hranice EU. Zkoumá politiky uplatňované před příjezdem, samotné hraniční kontroly a počáteční zpracování osob, které vstupují na území EU tak, že se vyhýbají hraničním kontrolám.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.1

Členské státy EU by měly přezkoumat a upravit své protokoly pro pátrací a záchranné operace na základě osvědčených postupů pro záchranu životů na moři.

Při prosazování souladu financování EU se základními právy by Evropská komise měla zvážit způsoby, jak propojit financování správy námořních hranic s přijetím a dodržováním operačních protokolů, které zajistí včasnou pomoc osobám bezprostředně ohroženým na moři.

Členské státy a Frontex by měly společně zajistit, aby byl v oblastech na volném moři, kde analýza rizik naznačuje větší pravděpodobnost ztroskotání lodí, nasazen dostatek náležitě vybavených námořních prostředků.

V roce 2023 přišlo při pokusu dostat se do Evropy po moři o život nebo bylo pohřešováno více než 4 000 osob. Jedná se o nejvyšší počet za posledních pět let. S právem na život (článek 2 Listiny a Evropská úmluva o lidských právech (EÚLP)) je spojena výslovná povinnost států, jež jsou právně zavázány k jeho dodržování na pevnině i na moři. Členské státy EU mají operační protokoly pro pátrací a záchranné operace, které je třeba neustále revidovat, aby odrážely osvědčené postupy a získané poznatky. Počet plavidel nasazených na záchranu osob, které se na moři ocitnou v tísni, neodpovídá potřebám.

Snižování počtu úmrtí na moři je složité. Vyžaduje komplexní přístup zahrnující všechny příslušné státy, orgány EU, mezinárodní organizace a další zúčastněné strany. EU a její členské státy však mohou podniknout důležité kroky.

Členské státy přijímají posílená opatření ke kontrole svých hranic a k zastavení nelegální migrace. Některá opatření vedla ke svévolnému jednání, právní nejistotě, omezování práce občanské společnosti a neúčinné soudní ochraně před rozsáhlým porušováním práv na hranicích. Jen málo obětí má přístup ke spravedlnosti prostřednictvím účinných opravných prostředků. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) stanoví podmínky nezbytné k tomu, aby opravný prostředek mohl být účinný v právu i v praxi. FRA ve svém příspěvku ke zprávě Evropské komise o právním státu uvádí, že nedostatečný přístup ke spravedlnosti může představovat riziko pro dodržování zásad právního státu jakožto základní hodnoty EU podle článku 2 Smlouvy o Evropské unii.

Podle Paktu o migraci a azylu budou mít členské státy v budoucnu povinnost vytvořit nezávislé mechanismy pro sledování dodržování základních práv při kontrolách na hranicích, přičemž mohou rozšířit rozsah působnosti těchto mechanismů na další aspekty. V roce 2022 vydala FRA pokyny k tomu, jak takové mechanismy zřídit.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.2

Členské státy by měly vynaložit větší úsilí v oblasti ochrany základních práv migrantů, uprchlíků a osob žádajících o azyl na hranicích. Měly by tak činit prostřednictvím rychlého a účinného vyšetřování všech obvinění z porušování základních práv na hranicích a všech případů ztroskotání lodí. Kromě toho by členské státy měly dodržovat procesní požadavky stanovené ESLP.

Členské státy EU by měly zřídit nebo posílit nezávislé vnitrostátní mechanismy pro sledování dodržování základních práv na svých vnějších hranicích, přičemž by měly vycházet z odborných znalostí a pokynů FRA.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.3

Členské státy by měly zajistit, aby zařízení využívaná k přijímání nově příchozích na vnějších hranicích poskytovala důstojné a bezpečné podmínky a aby jejich fungování nevedlo ke svévolnému zadržování osob. Tato zařízení by měla být součástí celkového kvalitního systému řízení migrace s dostatečnou kapacitou pro případný přesun žadatelů o azyl do běžných zařízení. Systém by měl rovněž obsahovat účinné a humánní postupy pro důstojné návraty a nabízet realizovatelné možnosti integrace osob požívajících mezinárodní ochrany.

Evropská komise by v případě potřeby měla zvážit vyžádání nezávislého posouzení dopadu na základní práva za účelem ověření dodržování základních práv v rámci financování EU s využitím stávajících nástrojů EU.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.4

Při posuzování souladu financování EU s právem EU by členské státy a Evropská komise měly rovněž zohlednit normy stanovené v Istanbulské úmluvě Rady Evropy.

V roce 2023 se Istanbulská úmluva stala závaznou pro samotnou EU, a nikoli pouze pro ty členské státy, které ji ratifikovaly. Právní předpisy EU již obsahují ustanovení o ochraně žen na hranicích, přičemž budou rozšířeny o nové povinnosti. Podle nařízení o společných ustanoveních (nařízení (EU) 2021/1060) musí členské státy, pokud využívají finanční prostředky EU na podporu svých politik v oblasti správy hranic, azylu a navracení, zavést opatření, která zajistí, aby programy financované EU byly v souladu s Listinou a Úmluvou Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením. FRA ve své zprávě z roku 2023 nazvané *EU Funds – Ensuring compliance with fundamental rights* (Financování z EU – zajištění dodržování základních práv) navrhuje, aby byla v budoucnu rovněž zohledněna Istanbulská úmluva.

4

PROVÁDĚNÍ A UPLATŇOVÁNÍ LISTINY NA VNITROSTÁTNÍ ÚROVNI

Před přezkumem provádění strategie Listiny k posílení uplatňování Listiny základních práv v EU v polovině období v roce 2025 a 25. výročí vyhlášení Listiny stále chybí v úsilí o provádění strategie Listiny z roku 2020 na vnitrostátní úrovni strukturovaný proces a konkrétní cíle, milníky a harmonogramy.

Listina nadále posilovala soubor nástrojů základních práv v soudních síních, což dokládá vnitrostátní i evropská judikatura. Přetrvávající problémy s přístupností soudního systému však bránily účinnému výkonu práv zakotvených v Listině, zejména pro osoby ve zranitelném postavení.

Uplatňování Listiny ze strany vnitrostátních zákonodárců a orgánů zaostávalo za uplatňováním Listiny soudními orgány. Za zmínku stojí zejména nedostatečné využívání Listiny ze strany regionálních a místních orgánů. Členské státy pomalu přijímají politické a právní rámce pro provádění „horizontální základní podmínky“ související s Listinou pro využívání finančních prostředků EU. Přetrvávají však problémy týkající se mechanismů pro podávání stížností a účasti a požadované kapacity aktérů působících v oblasti základních práv. Vzhledem k tomu, že vnitrostátní instituce pro lidská práva patří mezi klíčové poradce vlád členských států v otázkách lidských práv, je třeba, aby nadále rozvíjely své odborné znalosti týkající se Listiny.

Díky účelově vyčleněným finančním prostředkům EU, zejména prostřednictvím programu Občané, rovnost, práva a hodnoty (CERV), se zvýšilo úsilí o rozšíření vědomostí a odborných znalostí o Listině. Mezi členskými státy, vnitrostátními orgány a povoláními však existují rozdíly v rozsahu, v jakém se Listina uplatňuje.

V dohledné době oslavíme 25. výročí vyhlášení Listiny. Listina nadále se často používá na úrovni EU, zejména v judikatuře Soudního dvora Evropské unie, ale rovněž při tvorbě právních předpisů a politik EU (viz např. nástroj Evropské komise č. 29 a pokyny Rady). V roce 2025 předloží Evropská komise zprávu za polovinu období o provádění své strategie na posílení uplatňování Listiny základních práv v EU.

Úsilí o provádění strategie Listiny na vnitrostátní úrovni stále postrádá strukturovaný přístup a konkrétní cíle, milníky a harmonogramy. Kromě toho není Listina obzvláště zohledněna ve vnitrostátních právních předpisech nebo při tvorbě politik, které spadají do oblasti působnosti unijního práva. Vnitrostátní předpisy o posuzování dopadů na Listinu stále výslovně neodkazují.

Zároveň 25 členských států ustanovilo kontaktní místa pro záležitosti Listiny, jak je stanoveno ve strategii uplatňování Listiny a v souvisejících závěrech Rady Evropské unie. Zřízení kontaktních míst pro záležitosti Listiny je důležitým prvním krokem, neboť tato kontaktní místa mohou řídit proces provádění strategie na vnitrostátní úrovni nebo mu napomáhat. Většina kontaktních míst pro záležitosti Listiny však stále potřebuje ukotvit svou roli ve vnitrostátním kontextu, aby mohla co nejlépe přispět k lepšímu uplatňování Listiny na vnitrostátní a místní úrovni.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.1

Evropský parlament, Rada Evropské unie a Evropská komise by měly dále rozvíjet a aktualizovat nástroje, které zaručí, že právní předpisy a tvorba politik EU jsou plně v souladu s Listinou. Měly by rovněž posílit své úsilí o prosazování Listiny v celé EU.

Členské státy EU se vyzývají, aby při provádění závěrů Rady Evropské unie zavedly strukturovaný proces založený na konkrétních cílech, milnících a harmonogramech.

Členské státy se rovněž vyzývají, aby posílily kapacitu svých kontaktních míst pro záležitosti Listiny odpovídajícími lidskými a finančními zdroji, které jim umožní zlepšit koordinaci a spolupráci se všemi příslušnými aktéry.

Členské státy by měly zajistit, aby dopad každého legislativního návrhu spadajícího do oblasti působnosti práva EU byl vždy posuzován na základě zásad a práv zakotvených v Listině. Kromě souladu v kontextu vnitrostátních norem v oblasti lidských práv a EÚLP a základních svobod by pravidla pro posuzování dopadů měla výslovně vyžadovat účinné posouzení s ohledem na Listinu a výklad jejích ustanovení ze strany Soudního dvora Evropské unie.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.2

Členské státy EU by měly zajistit, aby děti, ženy, starší osoby, osoby se zdravotním postižením a etnické menšiny, které se nacházejí ve zranitelném postavení, měly přístup k soudním opravným prostředkům a byly přístupným způsobem informovány o jejich procesních právech, jak to vyžadují právní předpisy EU.

Právníci často odkazují na článek 47 Listiny (právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces). Kromě toho zůstává na politické úrovni důležitým tématem přístup ke spravedlnosti, o čemž svědčí zpráva Evropské komise z roku 2023 o uplatňování Listiny. V roce 2023 se zpráva zaměřila na účinnou právní ochranu a přístup ke spravedlnosti. V souladu s dřívějšími zprávami FRA dospěla k závěru, že nadále přetrvávají překážky přístupu ke spravedlnosti. Patří mezi ně nedostatečné poskytování informací, zejména o mimosoudních opravných prostředcích, praktické potíže při používání řešení elektronické justice, nedostatečná opatření pro sledování práv dítěte v soudních řízeních a různá míra nedostupnosti spravedlnosti pro zranitelné skupiny, a to i z ekonomických důvodů. Všechny tyto skutečnosti mohou bránit zúčastněným stranám ve využívání opravných prostředků.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.3

Členské státy EU se vyzývají, aby využívaly nebo podporovaly využívání všech dostupných finančních prostředků EU na vzdělávání v oblasti Listiny, zejména program CERV a programy zaměřené na soudnictví. Ty by měly sloužit ke zvýšení povědomí o Listině mezi veřejnými činiteli ve vnitrostátních, regionálních a místních orgánech.

Členské státy by měly zajistit smysluplnou účast příslušných subjektů působících v oblasti základních práv na procesu monitorování relevantních finančních prostředků EU a poskytnout cílené financování ke zlepšení jejich monitorovacích kapacit a odborných znalostí.

Členské státy by měly zajistit, aby jejich mechanismy pro podávání stížností týkajících se využívání finančních prostředků EU mohly odhalit jakékoli porušení Listiny a poskytnout nezbytnou nápravu.

Údaje FRA za rok 2023 naznačují pozitivní trend, pokud jde o vzdělávání v oblasti základních práv. Vzdělávání ve věcech Listiny je stále častěji poskytováno nejen pracovníkům justičních orgánů, ale také státním zaměstnancům, donucovacím orgánům, občanské společnosti, zaměstnancům národních institucí pro lidská práva a subjektům pro rovné zacházení, novinářům a studentům. Zdá se, že tyto vzdělávací aktivity zatím dostatečně nezahrnují regionální a místní orgány. Program CERV a program Spravedlnost však nabízejí příležitosti ke spolufinancování relevantních vzdělávacích činností.

Důležitou oblastí pro odbornou znalost Listiny je provádění fondů EU, na něž se vztahuje nařízení o společných ustanoveních (nařízení (EU) 2021/1060). Toto nařízení ukládá členským státům povinnost zajistit, aby při využívání finančních prostředků EU byla dodržována Listina. Umožňuje rovněž národním institucím pro lidská práva a subjektům pro rovné zacházení, jakož i organizacím občanské společnosti, hrát důležitou úlohu v monitorování dodržování základních práv při využívání finančních prostředků EU. Ve zprávě FRA z roku 2023 s názvem *EU Funds – Ensuring compliance with fundamental rights* (Financování z EU – zajištění dodržování základních práv) byly zjištěny problémy týkající se účasti orgánů pro základní práva a občanské společnosti v procesu monitorování, které podle všeho postrádají kapacitu, zdroje a odborné znalosti týkající se Listiny.

Rok 2023 přinesl v oblasti ochrany základních práv pokrok i nezdary. Zpráva *Fundamental Rights Report 2024* (Zpráva o základních právech za rok 2024) agentury FRA přináší přehled hlavního vývoje v EU od ledna do prosince roku 2023 a stanoviska agentury k němu. Hovoří se v ní o dosažených úspěších i oblastech, které i nadále vzbuzují obavy, a poskytuje přehled hlavních témat, která utvářejí debatu o lidských právech v celé EU.

PROSAZOVÁNÍ A OCHRANA VAŠICH ZÁKLADNÍCH PRÁV V CELÉ EU —

Úplné znění zprávy FRA s názvem *Fundamental Rights Report 2024* (Zpráva o základních právech za rok 2024) naleznete na adrese

<https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024>

Viz také související publikace FRA:

- FRA (2024), *Zpráva o základních právech za rok 2024 – stanoviska FRA*, Lucemburk, Úřad pro publikace <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024-fra-opinions> (k dispozici ve všech 24 úředních jazycích EU a v albánštině, makedonštině a srbštině)
- Předchozí výroční zprávy FRA o výzvěch a úspěších v oblasti základních práv v Evropské unii naleznete na internetových [stránkách FRA](#) (k dispozici v angličtině a částečně ve francouzštině).

DALŠÍ INFORMACE

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Víenna – Rakousko

T +43 158030-0 – F +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Úřad pro publikace
Evropské unie